

ISSN 1306-0767
MEVZUAT DERGİSİ
 HOŞGELDİNİZ

Mevzuat Dergisi

1998 yılında yayın hayatına başlamış olup, Ocak 1998'den bu yana her ay düzenli olarak çıkarılan, konusunda uzman ve ağırlıkta akademik kariyer sahibi kişiler tarafından yazılan makaleleri bünyesinde toplayan HAKEMLİ bir dergidir. www.mevzuatdergisi.com web adresinde yayımlanır.

Mevzuat konuları ağırlıkta olmak üzere akademisyen ve konusunda uzman kişilerin incelemeleri sonucunda ortaya çıkan bu makaleler ve pratik bilgiler ayrıca ilgililerin araştırmalarına yardımcı konular da bulunmaktadır.

Mevzuat Dergisinin kayıt olduğu indeksler aşağıdaki gibidir.

akademia sosyal
bilimler indeksi

Mevzuat Dergisinin kayıt süreci devam eden indeksler aşağıdaki gibidir.

Index Copernicus

ISSN: 1306-0767

> Makale gönderi

Akademik kariyerinizi geliştirmek ve bilgi paylaşımında bulunmak için sizler de HAKEMLİ st olan Mevzuat Dergim makalelerinizi gönderin. Çalışmalarınız Mevzuat Dergisi'nde yayımlansın. Detaylı bilgi almak için tıklayınız.

> Makale Kurallar

Mevzuat Dergisi 'nde yayınlanacak makaleler için aranacak şekil şartları ve kurallar için lütfen tıklayınız.

Sayın Akademisyenler ve Uzmanlar

Ocak 1998 den bu yana hizmet vermekte olan Mevzuat Dergisi yayın hayatını HAKEMLİ bir dergi olarak 10 yıldır başarıyla sürdürmektedir.

Akademik ve Uzmanlık alanında hazırlamış bulunduğunuz makalelerinizi arzu ederseniz HAKEMLİ Mevzuat Dergisinde Hakem Kurulu tarafından onaylandığı takdirde yayımlanmaktadır.

Konu hakkında detaylı bilgi almak için 0 850 532 09 45 telefon numarasından bizlere ulaşabilirsiniz.

ISSN 1306-0767
MEVZUAT DERGİSİ

HAKEM KURULU

BASAR
MEVZUAT BANKASI

Adres Tavukçuyolu Cd. No:269/7 Erçelen İş Merkezi Kat :3
34775 Yukarıdudullu, Ümraniye/ İstanbul
Telefon : 0 850 532 09 45 Fax: 0 216 420 30 66
E-Posta : bilgi@basarmevzuat.com http://www.basarmevzuat.com

İmtiyaz Sahibi: BİLÇAĞ Bilgi Çağı Teknolojileri Araştırma Geliştirme A.Ş.
Yazı İşleri Müdürü: Ayla BAŞAR

Dergimiz Hakemli Dergi Olup Yazıların Yayınlanması Gecikebilmektedir.
(Dergide Yayımlanacak Çalışmalara İlişkin Kurallar)

Hakem Kurulu

Yayın Kurulu Başkanı: Prof. Dr. Edip ÖRÜCÜ

Prof. Dr. Anıl ÇEÇEN	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Edip ÖRÜCÜ	Balıkesir Üniversitesi Bandırma İ.İ.B.F.
Prof. Dr. Erdoğan GAVCAR	Muğla Üniversitesi Bandırma İ.İ.B.F.
Prof. Dr. Hasan KAVAL	Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. İşletme Bölümü
Prof. Dr. İ. Hamit HANCI	Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi
Prof. Dr. Remzi ÖRTEN	Gazi Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Rıza AYHAN	Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. İşletme Bölümü
Prof. Dr. Yusuf Ziya İRBEÇ	Beykent Üniversitesi Rektörü
Doç.Dr.Habib YILDIZ	Sakarya Üniversitesi İ.İ.B.F. Maliye Bölümü
Doç.Dr.Hakan ALTINTAŞ	KSU İ.İ.B.F. Kamu Yönetimi Bölümü
Doç.Dr.Müslüm AKINCI	Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Doç.Dr. Sami TABAN	K.Maraş Sütçü İmam Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü
Doç.Dr. Seyfettin ERDOĞAN	Kocaeli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü
Yrd.Doç.Dr. Mustafa CAN	Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. İşletme Bölümü İşletme Bölümü
Yrd.Doç.Dr. A. Kadir KÖKOCAK	Gazi Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü
Yrd.Doç.Dr. Hasan SABİR	İstanbul Üniversitesi S.B.F.
Yrd.Doç.Dr. Tuncer ASUNAKUTLU	Muğla Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Yrd.Doç.Dr. Yavuz ÇİFTÇİ	Muğla Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Dr. Aytekin FIRAT	Muğla Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Hakem Kontenjanı

Ünvan	Var olan

	Ön Görülen		İhtiyaç Duyulan
Prof.Dr.	15	8	7
Doç.Dr.	9	4	5
Yrd.Doç.Dr.	5	5	0
Dr.	1	1	0
Toplam	30	18	12

26 ARALIK 2009 ÖNCESİ HAKEM KURULU
4 NİSAN 2006 ÖNCESİ HAKEM KURULU
2 OCAK 2004 ÖNCESİ HAKEM KURULU

 ISSN 1306-0767
MEVZUAT DERGİSİ
YIL: 16 SAYI: 184 NİSAN 2013

SOSYAL DIŞLANMA VE İŞGÜCÜ PİYASASINDA GENÇLER

Yrd.Doç.Dr. Sinem YILDIRIMALP, Arş.Gör. Bora YENİHAN

önceki

yazdır

Yrd.Doç.Dr. Sinem YILDIRIMALPArs.Gör. Bora YENİHAN

SOSYAL DIŞLANMA VE İŞGÜCÜ PİYASASINDA GENÇLER

Özet

Sosyal dışlanma kavramı, karmaşık bir süreci ifade etmektedir. Sosyal dışlanma toplumsal düzeyde, yetersiz sosyal uyumu veya bütünleşmeyi ifade etmektedir. Sosyal dışlanmayı kültürel bir süreç olarak değerlendirenler olduğu gibi ekonomik süreçlerle ilgili olgu olarak değerlendirenler de bulunmaktadır. Gençler, sosyal dışlanmadan en çok etki grupları arasında yer almaktadır. İstihdamdan dışlanma gençlerin yaşamında kilit öneme sahiptir. Bu çalışma gençlerin işgücü piyasasında yaşadığı sosyoekonomik dışlanmanın nedenlerini, kapsamını ve mücadele politikalarını açıklamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Sosyal Dışlanma, Gençlik, İşgücü Piyasası Politikaları, İstihdam*

SOCIAL EXCLUSION AND YOUTH IN LABOUR MARKET

Abstract

The concept of social exclusion is a complicated process. Social exclusion reflects inadequate social cohesion or integration at the social level. Some of them evaluated the social exclusion as a cultural process and the others as an economic process. Young people are the most affected groups in social exclusion. The exclusion of employment is a key feature of young people's lives. This study aims to explain the causes, extent and struggle policies of youth socioeconomic exclusion in the labour market.

Key Words: *Social Exclusion, Youth, Social Inclusion, Labour Market Policies, Employment*

1. GİRİŞ

Literatürde genellikle sosyal bütünleşmenin karşıtı olarak ele alınan sosyal dışlanma kavramı 1970'li yıllardan sonra üzerinde çokça durulan, nedenleri ve sonuçları farklı boyutlarda değerlendirilen bir kavram haline gelmiştir. Sosyal dışlanma olgusu birçok durumda yoksulluk ile birlikte ele alınmasına rağmen ekonomik boyutunun yanında farklı kavramlarla da ilişkili ve iç içedir. Bunlardan biri olan işgücü piyasalarından dışlanma, öz refah devleti kavramının düşüşe geçtiği yıllardan günümüze kadar olan süreçte neo-liber politikalarla öne çıkmaktadır. Değişen istihdam şekilleri beraberinde işgücü piyasalarında işgücü açısından güvencesizliği ortaya çıkarmıştır. Bu güvencesiz ortamda dezavantajlı grupları arasında yer alan gençler açısından işgücü piyasalarına girmek zorlaştığı gibi enformel sektörde istihdama dahil olmak zorunda kalan gençler için sosyal güvenlik şemal altına girmekte imkansızlaşmaktadır. İşgücü piyasalarından ve sosyal güvenlik sistemini korumasından dışlanan gençlerin sisteme tekrar dâhil edilmesi toplumsal açıdan büyük ç

taşıır. Özellikle ülkemizdeki genç nüfus yoğunluğu düşünöldüğü zaman toplumsal sonuçları daha da önem kazanmaktadır.

Bu çalışmada, öncelikle kavramsal olarak sosyal dışlanma değeriendirilecek, dezavantajlı gruplar içinde sınıflanabilecek olan gençlerin toplum içinde karşı karşıya kaldıkları sosyal dışlanma olgusundan bahsedilerek, özellikle gençlerin işgücü piyasaları girişı ve işgücü piyasası içindeki konumları irdelenecektir. Gençlerin işgücü piyasalarında dışlanmaları ve/veya işgücü piyasası içinde dışlanma olgusuna maruz kalmaları ve sosyal dışlanma ilişkisi ele alınacaktır. Gençlerin işgücü piyasası içindeki konumları değeriendirilerek, Türkiye’de son yıllarda genç işsizliği ile mücadelede geliştirilen politika uygulamalardan bahsedilerek çözüm önerileri getirilmeye çalışılacaktır.

2. SOSYAL DIŞLANMA

Genellikle belirli kesimlerin toplumsal bütünün ve sermaye birikim sürecinin dışı kalması ve ekonomik büyümeye yaptığı katkıdan adil ölçülerde yararlanamaması üzerine odaklanan (Sapancalı, 2005: 53) sosyal dışlanma, henüz yeni bir kavramdır ve yoksulluk dezavantajlılık, ayrımcılık tartışmaları ile birlikte değeriendirilmektedir. Sosyal dışlanma, olarak yoksulluk ve yoksunluk kavramları üzerinden tanım bulmaktadır. Ekonomik boyut, sosyal dışlanma tanımlarında en çok vurgu yapılan unsur oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra sosyal dışlanmanın, sosyal bütünleşmenin sağlanamaması, sosyal bütünleşmenin karşıtı olarak ele alındığı tanımlarda mevcuttur. Sapancalı (2005: 53) kavramın sadece ekonomik değil siyasal, kültürel, hukuki ve kişisel boyutları olan bir süreçler bütününü ifade ederek, sosyal dışlanmayı “topluma katılma veya toplumun bir parçası olarak kabul edilme yansıtan sosyal bütünleşmenin ve kaynaşmanın karşıtı olarak” da tanımlamaktadır. Ada ve Keyder’e (2006:9) göre de sosyal dışlanma ekonomik boyutu olan, yoksulluk hallerini içeren bir kavramdır ancak sosyal dışlanma kendini ekonomik boyutta olduğu kadar, mekânsal, kültürel ve siyasal boyutlarda da gösteren bir nitelik taşımaktadır. Bu paralelde sosyal dışlanma için; yoksulluk sebebiyle sağlık, eğitim ve sosyal güvenlik gibi hizmetleri yeterince yararlanamayan bireylerin, toplumun ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasal yaşama tam olarak katılamama, bütünleşememe sürecidir (Dominelli, 1999) tanımını yapmak mümkündür.

Bazı bireylerin yoksulluklarının, temel beceriler ve yaşam boyu öğrenme fırsatları eksikliği yüzünden ya da ayrımcılığın bir sonucu olarak toplumun dışına itildikleri, tam katılımdan alıkonuldukları bir durumu ifade eden sosyal dışlanma, bireyi iş, gelir, temel ve mesleki eğitim, sosyal ilişki gibi yaşamın temel dinamiklerinden uzaklaştırmaktadır. Diğeri yandan ekonomik yetersizlikler sonucunda tüketememe durumunu; psikolojik olarak birey kendisini yetersiz, değersiz ve hatta suçlu hissetmesini; siyasal olarak siyasal katılımdan dışlanma sürecini oluşturarak, bireysel yaşamın farklı yönlerini de etkilemektedir (Erdoğdu, 2004).

Sosyal dışlanma ve yoksulluk arasında neden-sonuca dayalı bir ilişki bulunmakta ancak bu ilişki konusunda literatürde tam bir uyum olduğunu söylemek mümkün değildir. Sosyal dışlanma ve yoksulluğun birbirinden farklı olduğunu ifade edenlere göre, yoksulluğa ya da hane elindeki kaynakların yetersizliği gibi bir bölüşüm sorununa dayalıyken, sosyal dışlanma ilişkilerdeki sosyal katılımın yetersizliği, sosyal bütünleşmenin bulunmayışı ve güçten yoksunluk gibi sorunlara dayalıdır (Room, 1999). Buna göre yoksulluk kavramını temelinde gelir yetersizliği yer aldığını ifade eden görüşler, sosyal dışlanma kavramının temelinde topluma katılamama (Short, 1999) olgusunun yer aldığını belirtmektedirler.

Sosyal dışlanmayı yeni bir kavram olarak görmeyip, yoksulluğun farklı bir görünüm olarak değeriendirenler bulunmakla birlikte, sosyal dışlanmanın yoksulluktan farklı, daha geniş kapsamlı, çok boyutlu ve dinamik bir süreç olduğunu ifade edenlerde bulunmaktadır (Tokol, 2012: 152). Gençler, göçmenler, azınlıklar, çocuklar gibi sosyal dışlanma yaşayabilecek bazı kişiler yoksul olmamakla birlikte toplumdaki dışlanabilmektedirler. Dolayısıyla dışlan-

kişilerin her zaman yoksul kişiler olduğunu söylemek doğru olmayacaktır. (Sapançalı, 2005: 57).

Dışlanmış kişilerin her zaman yoksul olmamalarından hareketle sosyal dışlanma yoksulluğu kapsayacak nitelikte geniş bir kavram olduğunu ifade eden Şahin'e göre (2005: 85) sosyal dışlanmanın en önemli özelliği, çok çeşitli sosyal problemlerin aynı anda hissedilmesidir. Yoksulluğun bu sosyal problemlerden biri olma ihtimali olduğu kadar olma ihtimali de vardır. Böylece sosyal dışlanmanın, yoksulluktan daha geniş bir kavram olduğu ve yoksulluğun da her zaman sosyal dışlanmaya neden olmayacağını söylemek yanlış bir ifade olmayacaktır. Ancak belirtmek gerekir ki sosyal dışlanmanın en belirgin görünümü yoksulluk şeklinde kendini göstermektedir. Yoksulluğun, ölçülebilir, hesaplanabilir veriler üzerinde ortaya konabilme niteliği, sosyal dışlanma değerlendirmelerinde yoksulluğun dil alınan ilk faktör olması sonucunu doğurmaktadır (Sapançalı, 2005: 68).

Bugün siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel uzantılarıyla sosyal politikanın tartıştığı tüm alanları kaplayan yeni bir paradigma haline gelen (Yücesan Özdemir, 2007: 100) sosyal dışlanma kendini ekonomik dışlanma, mekânsal dışlanma, kültürel dışlanma ve siyasi dışlanma şeklinde göstermektedir. Ekonomik dışlanma, emek piyasasının dışında kalma dolayısı ile kısa veya uzun dönemli işsizliğin yaşanması durumunu; mekânsal dışlanma, belirli mekânlara ulaşmada, belirli mekanlardan yararlanmada sorunların bulunması, engellerle karşılaşma durumunu; kültürel dışlanma ekonomik nedenlerden bağımsız olarak, toplum ve kültürel hayata tam olarak katılamama durumunu ve siyasi dışlanma da çeşitli nedenler dolayısı ile vatandaşlık haklarını, özellikle de hukuki ve siyasi hakları tam olarak kullanamama; siyasal katılımın engellenmesi durumunu (Tartanoğlu, 2014: 271-272) ifade etmektedir. Belirtmek gerekir ki, bir alanda yaşanan dışlanma diğer alanlarda da dışlanmaya neden olabilmektedir. Böylelikle birden fazla dışlanma biçiminin aynı anda yaşanması da mümkündür. Çoğunlukla ekonomik dışlanma biçiminin, bireyin diğer alanlarda dışlanma yaşamasına neden olduğu bilinmektedir.

Küreselleşme, emek piyasalarındaki değişim, gelir dağılımında meydana gelen adaletsizlik, eşitsizliğin artması, sosyal koruma yetersizliği ve göç, sosyal dışlanmanın bazı nedenlerini oluşturmaktadır. Şahsa bağlı nedenler olarak sınıflandırılabilir aile yapısının değişimi, cinsiyete dayalı ayrımcılık, engellilik ve yaş gibi unsurlar da sosyal dışlanmayı çıkaran nedenler arasında yer almaktadır.

1990'lı yıllar itibariyle sosyal dışlanma ile mücadele sürecini başlatan Avrupa Birliği Komisyonu ise sosyal dışlanmanın kurumsal/yapısal nedenlerini, işgücü piyasasında değişim, bilgi teknolojilerinde gelişmeler ve bilgi toplumunun genişlemesi, sosyo-demografik değişim ve ekonomik ve sosyal gelişmelerin, bölgesel ve coğrafi ön yargılar ile kutuplaşmaların oluşturması olmak üzere dört grupta ele almaktadır (Tokol, 2012: 153).

Ancak neo liberal politikaların etkisiyle işgücü piyasasında yaşanan esneklik ve kuralsızlaştırmaya yönelik uygulamaların sosyal dışlanmanın temel nedeni olduğu görülmektedir (Çakır,2002:89). İşsizliğin artması, esnek çalışma biçimlerinin artışı ekonomik dışlanmaya sebep olarak, toplumsal yaşamın diğer tüm safhalarında da dışlanmayı beraberinde getirmektedir.

Sosyal dışlanma, görünüm biçimleri ve nedenleri doğrultusunda ele alındığında gençler, kadınlar, göçmenler, mülteciler, engelliler, suçlular, emekliler, vasıfsız işçiler, mekânsal dışlanma, işgücü piyasası koşullarında yer bulamayanlar, eğitim sisteminden ayrılmış veya tamamlanmamış olup gelir getirici bir işi olmayanlar, tek ebeveynli aileler sosyal dışlanma riski yüksek olan grupları oluşturmaktadır (Çakır,2002:95).

Sosyal dışlanmaya maruz kalmış gruplara yakından baktığımızda, çocuk grubunda çocuk işçiliği, sokak çocukları, korunmaya muhtaç çocuklar sorunu dikkat çekerken, engellilerin başta eğitim, ulaşım, sağlık, bakım hizmetleri ve istihdam olmak üzere pek çok alanda dışlanma ile karşılaştıkları görülmektedir. Medeniyetlerin devamı ve gelişimi için

önemli bir dinamiği oluşturan gençler ise eğitim olanaklarından yararlanamama ve istihdâ gibi iki temel alan başta gelmek üzere tüketim, sosyal refah hizmetleri ve siyasal alanda sosyal dışlanmaya maruz kalmaktadırlar. Özellikle 1980'ler ve 1990'larla beraber uzun dönemli işsizlik, temel sosyal güvenceden ya da sosyal imkanlardan yoksun yaşayan gençler sosyal dışlanma kavramı çevresinde ağırlıklı olarak tartışılmaya başlanmıştır. Sosyal dışlanma riski yüksek olan gruplar içinde yer alan engelliler, çocuklar, gençler, kadınlar ve sosyo-ekonomik bakımdan dezavantajlı kişiler, korunmaya, yardıma, bakıma ve desteğe ihtiyaç duymaktadırlar (Şahin,2009:56).

3. GENÇLER, SOSYAL DIŞLANMA VE İŞGÜCÜ PİYASASI

Çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemi olarak tanımlanan gençlik, toplumların kalkınma ve gelişme potansiyelinin en önemli unsuru olarak kabul edilmektedir. Bir ülke ekonomik, siyasal, toplumsal ve kültürel yapılarının gelecekteki belirleyicisi olan gençleri nitelikli bir eğitim alması, toplumun norm ve değerlerine uygun beceri ve davranışlarla donanması, üretken ve verimli bir çalışma içinde olması gelecek bakımından önem taşımaktadır (Aile Araştırma Kurumu:1997:3).

Gençlik üzerine literatür incelendiğinde herkes tarafından kabul edilen bir gençlik tanımı ve yaş aralığı olmadığı görülmektedir. Ancak tanımlara bakıldığında, gençlik bir yaş kategorisi olarak daha çok biyolojik ve kronolojik açıklamaya tabi tutulmaktadır. Birleşmiş Milletler (UN), Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO) ve Dünya Bankası (WB), 15–24 yaş aralığındaki kişileri demografik açıdan “genç” olarak tanımlamaktadır. Avrupa Birliği'nin bazı raporlarında da gençler 15-29 yaş aralığındaki kişiler olarak tanımlanmaktadır. Türkiye'de ise resmi kaynaklara göre gençlik, Gençlik Şûrasınca 15-24 yaş arası nüfus olarak tanımlanırken II. Beş Yıllık Kalkınma Planında 14-25 yaş arası nüfus olarak tanımlanmıştır. III. Kalkınma Planında 14-22, IV. Kalkınma Planında 12-24, sonraki planlama dönemlerinde ise 15-25 yaş grubu olarak kabul edilmiştir. Avrupa Komisyonuna bağlı olarak, Avrupa Birliği üyesi ve aday ülkelerde yürütülen “Gençlik Programları” 2007-2012 yeni döneminde gençliği 15-30 yaş grubu olarak tanımlamaktadır. Gençlik ve Spor Bakanlığının Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi'ne göre de gençlik ülke şartlarına göre 14-29 yaş arası kesimi içermektedir (Eraslan,2013:86).

Ancak belirtmek gerekir ki gençlik kavramını sadece demografik ve biyolojik katımlar içinde incelemek yeterli değildir. Gençlik kavramı ele alınırken, sosyolojik ve kültürel kategorilerde de incelenmelidir. Sosyolojik açıdan gençlik tanımları, gençlerin homojen bir grup olduğu, sosyal statüye göre farklı gençliklerin olduğu ve gençlerin her ne kadar ait oldukları sosyal kategoriye göre farklılıklar gösterebilirler de aynı dönemde doğmuş olmaları ortaklıklar gösterebildikleri görüşleri üzerinde şekillenmektedir. Kültürel açıdan ele alındığında ise gençler, kimlik ve vatandaşlık, sivil topluma katılım, dayanışma, siyasal katılım, teknoloji ve bilgiye erişim, boş zaman etkinlikleri ve yaşam tarzları gibi unsurlar üzerinden ele alınmaktadır. Bu çalışmada da referans alınacak olan sosyal politikalar ise gençleri çalışma hayatı açısından değerlendirerek, zorunlu eğitimin sona erdiği 15 yaş ilk yükseköğretimi bitirip iş gücü piyasalarına giriş yaşı olan 24 yaş arasındaki nüfusu genç olarak tanımlamaktadır (Emirgil,2014:387-388).

Bireysel ve yapısal sorunlardan kaynaklanan bazı problemleri de içeren bir dönem oluşturan gençlik döneminde, gençlerin sağlıklı bir çevrede, kendi istediği ve yatkın olduğu alanlarda özgürce gelişebilmesi, kendisiyle ve başkalarıyla barışık bir yaşam sürmesi, toplumsal hizmetlerden yararlanabilmesi ve katılım gösterebilmesi olumlu bir kişilik kazandı (Baran,2013:9) yanında toplumsal huzuru, refahı da sağlayacaktır. Ancak günümüzde dışlanma genelinde nüfusun önemli bir kısmını oluşturan gençlerin, toplumsal yaşam alanından uzaklaşma veya tamamen dışlanma durumu yaşadıkları ve bu durumun toplumsal yapıyı çözümlenmesi bekleyen önemli bir sorun haline geldiği görülmektedir.

Endüstri toplumu öncesinde bir toplumsal kategori olarak görülmeyen gençlik, modern zamanlarda tanımlanmaya başlamıştır. Hem devletin inşa ettiği bireyler hem de toplumu inşa eden aktörler olarak ulus devlet kurulma süreçlerinde önem kazanan (Eraslan,2013:86) gençler 19. yüzyıl itibariyle sosyal, ekonomik ve kültürel sorunlar yaşa başlamışlardır. Sosyal alanda, topluma uyum, aidiyet duygusu ile bağlanma, sosyal dışla ayrımcılık ve fırsat eşitliği, sosyal sınıf farklılıkları, sağlık, eğitim, barınma gibi kamusal hizmetlere erişimde sorunlar yaşayan gençler ekonomik alanda, işsizlik, yoksulluk, işgüc piyasaları ile bütünleşememe, bölgesel ve sektörel sorunlar, uygun olmayan çalışma koşulları, mesleki becerilerin geliştirilememesi, istihdama katılım, kayıtdışılık gibi sorunla karşılaşmaktadırlar. Kültürel alanda ise kimlik ve vatandaşlık, sivil topluma katılım ve dayanışma, siyasal katılım, teknolojiye erişim gibi sorunlar yaşamaktadırlar (Emirgil,2014:387). Bir toplumsal kategori olarak anılmaya başladıkları dönemden günür kadar geçen sürede artarak devam eden bu sorunlar sebebiyle gençler dezavantajlı grup içinde yer almaktadırlar.

Gençler için sosyal dışlanma kavramına getirilmiş özel ve ayrı bir tanımlama olmamakla birlikte sosyal dışlanma tanımlarında yer alan unsurların gençler için de geçe olduğu görülmektedir. Dolayısıyla gençlerin yaşadığı dışlanmayı açıklamada sosyal dışla kavramı referans alınmaktadır. Sosyal dışlanma kavramını açıklamada ABD'nde benims "sınıfaltı yaklaşımı" ve Avrupa Birliği'nin "sosyal dışlanma yaklaşımı" olmak üzere iki tem yaklaşım üzerinden hareket edilmektedir. Buna göre sınıfaltı yaklaşımı ekonomik yapıda yaşanan dönüşümün toplumsal yapıda sebep olduğu değişim sonucunda bireylerin ya dı grupların emek piyasası dışında kalmasını ifade ederken, Avrupa Birliği yaklaşımı işgüc piyasalarının yanında eğitim, sağlık, barınma, sosyal güvenlik gibi temel sosyal haklarda mahrumiyeti, sosyal refah sistemi eksikliklerini de içeren bir yaklaşım benimsemektedir (Sapançalı,2003:6-9). Yaklaşımların ortak noktasını işsizlik ve işgücü piyasası oluşturmaktadır. Diğer yandan iki yaklaşımın esas aldığı unsurlar üzerinden gençlerin yaşadığı sosyal dışlanmaya bakıldığında; "genç nüfusta sosyal dışlanma eğitim hakkında yararlanılamaması veya eksik yararlanılması nedeniyle işgücü piyasasına giriş zorlaştıra da olanaksız kılan, bu durumun sonucu güvencesizlik yaratan dinamik bir süreç olarak" tanımlanmaktadır (Sapançalı 2003'den akt.Güler,2010).

Kalkınma açısından önemli bir potansiyeli temsil eden gençler, pasif birer kayna alıcısı ya da toplumun problemlerinin nedeni olarak görülmemelidir. Dünya Bankasının 2 yılı Dünya Kalkınma Raporu verileri 12-24 yaş grubundaki nüfusun 2035 yılına kadar 1,5 milyarı aşacağını ileri sürmektedir (WB,2007). Bu noktada, artan bir nüfus grubunu oluşt gençlere yönelik geliştirilecek sosyal dışlanma temelli gençlik politikalarında, sorun odak yaklaşım yerine, ihtiyaç odaklı yaklaşımla politika üretmenin (Yurttagüler,2008:393) öner vurgulanmaktadır.

Gençlik dönemi, sosyal dışlanma ve yoksulluk açısından önemli risk taşıyan bir dönem olarak nitelendirilmektedir. Gençlik döneminin riskli tanımlanmasının sebeplerini i genç bireylerin özerkliği ve bağımlılığı ile ilgili tartışmalar oluşturmaktadır. Eğitim ve eme piyasası gibi gençlerin içinde bulunduğu durumlar bağımlılığı etkileyen unsurları, aile evi ayrılma, hareket edebilir olma gibi ailevi durumlar ise gençlerin özerkliğini etkileyen faktö oluşturmaktadır. Dolayısıyla özerklik ve bağımlılık, gençlere ilişkin sosyal dışlanma ve yoksulluk analizlerinde ana eksenini oluşturmaktadır (Yurttagüler,2007:45-46). Ancak bu çalışmada gençlerin işgücü piyasası kaynaklı bağımlılığı üzerinden sosyal dışlanma ve mücadele süreci açıklanmaya çalışılacaktır.

Dünya'da ve Türkiye'de gençlerin yaşadığı sosyal dışlanma incelendiğinde, gen tüketimden, sosyal refah hizmetlerinden, siyasal alandan ve iş gücü piyasalarından dışlandıkları görülmektedir (Güler,2010). Özellikle iş gücü piyasalarından dışlanma genç diğer alanlarda yaşadıkları dışlanma sürecini tetikleyici rol oynamaktadır. Nitekim birçok çalışma işgücü piyasası ile sosyal dışlanma arasındaki ilişki üzerinden sosyal dışlanmay

açıklamaktadır. Buna göre işgücü piyasasında istihdama katılım durumu veya istihdama katılım şeklinin sosyal dışlanma için belirleyici (Warren,2005:304) olduğu ifade edilmekte. Gençlerin, işgücü piyasasına girememesi ya da uygun olmayan koşullarda istihdam edilir genç nüfus içerisinde yoksulluk riskinin artmasına ve gençlerin ekonomik ve sosyal dışlanmalarına neden olmaktadır.

Genel olarak işgücü piyasaları açısından bakıldığında sosyal dışlanma olgusunu farklı açıdan değerlendirmek gerekir. Bunlardan birincisi istihdamdan dışlanmak/işsizlik şeklindeyken, ikincisi işgücü piyasası içerisinde meydana gelen sosyal dışlanmadır. İşgü piyasası içinde sosyal dışlanma ile karşı karşıya kalanları güvencesiz işlerde çalışanlar oluşturmaktadır (Sapancalı, 2003: 139). Bu bağlamda gençlerin işgücü piyasasına ilişkin sosyal dışlanma süreçlerini bu açılardan incelemek fayda sağlayacaktır.

Kişide psikolojik olarak bir değersizlik hissi uyandıran, düzenli bir gelir elde eder için toplumla bütünleşmesine engel olan ve kişinin dışlanma riskini artıran (Tokol,2012:1: işsizlik, 1980'li yıllarla birlikte sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyesine bakmadan tüm toplu için önemli bir sorun haline gelmiştir. İşgücü piyasalarına yönelik her türlü düzenlemeyi reddeden neo liberal politikalarla birlikte, sosyal refah devletinde ve sosyal güvenlik sisteminde gerileme yaşandığı, ekonomik krizlerin ortaya çıktığı, sendikaların güç kaybetmesi ve işgücü piyasalarının bu süreçte olumsuz etkilendiği bilinmektedir. İşsizlik başta olmak üzere pek çok sosyo-ekonomik sorundan özellikle kadınlar, gençler, yaşlılar gibi dezavantajlı grupların çok boyutlu etkilendikleri görülmektedir. Refah devletindeki gerileme ve neo liberal politikaların piyasa merkezli yapısı genç nüfusu işgücü piyasalarından, sosyal güvenlik sistemlerinden dışlamıştır. İşgücü piyasasına dahil olamayan gençler sosyal güvenlik sisteminde dışlanmakta, enformel olarak istihdam edilen gençler ise sosyal güvenlik sistemine girememektedirler.

Son yıllarda Dünya'da genel işsizlik oranlarına bakıldığında genç işsizliğinin arttığı görülmektedir. Genç işsizliği, ILO tarafından "16-25 yaş nüfus içerisinde olan, çalışmak istediği ve iş aradığı halde referans haftada işsiz olan ve 15 gün içinde işbaşı yapabileceği durumda olanlar" olarak, TÜİK ise "*referans dönemi içinde istihdam halinde olmayan (kâğıt karşılığı, yevmiyeli, ücretli ya da ücretsiz olarak hiç bir işte çalışmamış ve böyle bir iş ile bağlantısı da olmayan) kişilerden iş aramak için son üç ay içinde iş arama kanallarından az birini kullanmış ve iki hafta içinde işbaşı yapabilecek durumda olanlar*" olarak tanımlamaktadır.

Tablo 1. Küresel İşsizlik Oranları

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Genç İşsizlik (Mil.)	69,9	70,4	75,6	74	72,6	72,9	72,9
Yetişkin İşsizlik (Mil.)	99,8	104,4	120,7	120	119,7	122,5	122,5
Toplam İşsizlik (Mil.)	169,7	174,8	196,4	194	192,3	195,4	195,4
Genç İşsizlik (%)	11,5	11,7	12,7	12,5	12,3	12,4	12,4
Yetişkin İşsizlik (%)	4	4,1	4,6	4,5	4,5	4,5	4,5
Toplam İşsizlik (%)	5,4	5,5	6,1	6	5,9	5,9	6
Genç/Yetişkin İşsizlik Oranları	2,9	2,9	2,7	2,8	2,8	2,8	2,8

Kaynak: ILO, Global Employment Trends For Youth 2013, A Generation At Risk, Geneva 2013, 79

Günümüzde yapılan araştırmaların ve raporların sonucuna göre, genç işsizliği solum toplumların ortak sosyal sorunu niteliği taşımaktadır. Birleşmiş Milletlerin gençlere ili 2012 yılı raporuna göre dünyada genç işsizliği 88 milyonu bulmuştur (UN,2012). Yoksullu sosyal dışlanma bağlamında sıklıkla ele alınan genç işsizliği, verilerle incelendiğinde gençlerin yetişkinlere oranla daha fazla işsiz kalma riski ile karşı karşıya kaldığını ve dah fazla işsizlik oranına sahip olduklarını göstermektedir. Buna göre ILO'nun Gençler İçin Küresel İstihdam Eğilimleri Raporu, 2013 yılında küresel genç işsizliğinin % 12,6'ya ve g işsizliğinin yetişkin işsizliğine oranının 2,7'ye ulaştığını göstermektedir. Rapora göre 201 yılında 73,4 milyon küresel genç işsiz olduğu, bu sayının giderek artacağı tahmin edilmektedir. Yıllar itibariyle küresel genç işsizliği ile ilgili verilere yer veren rapor, 2007 yılından günümüze kadar genç işsizliğinin 3,5 milyon kişi arttığını belirterek, küresel genç işsizlik oranının 2018 yılında %12,8'e ulaşacağını öngörmektedir (ILO,2013). Raporda ve küresel genç işsizlik verileri de göstermektedir ki genç işsizliği sadece gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerin değil, gelişmiş ülkelerin de önemli bir sorununu oluşturmaktadır

Ülkemizde ise 2012 verilerine göre toplam nüfus 75.627.384 kişidir. Genç nüfus rakamın %16,6'sını (12.591.641 kişi) oluşturmaktadır. Bu genç nüfusun %51,1'inin genç erkeklerden %48,9'unun ise genç kadınlardan oluştuğu görülmektedir. Türkiye sahip oldu genç nüfus oranı ile 15-24 yaş arası genç nüfusun yüksek olduğu ülkelerden biri durumundadır. Avrupa Birliğinde genç nüfus oranı %11,8, ABD'nde %14,1 ve Kanada'da 13,3 olarak seyretmektedir (Baran,2013:16-17).

Bununla beraber Türkiye işgücü piyasalarında gençlerin durumuna bakıldığında gençlerin işgücüne katılım oranı 2012 verilerine göre erkeklerde % 52,3, kadınlarda % 21 şeklinde gerçekleşmiştir. İşsizlik ve istihdam oranları 2009 yılından günümüze kadar Tablo 2'de gösterildiği şekilde oluşmuştur (TÜİK):

Tablo 2. 2009-2013 Yıllarında Genç Nüfus İçin İstihdam ve İşsizlik Oranları

	İşgücüne Katılma Oranı (%)	İşsizlik Oranı (%)	Tarım Dışı İşsizlik Oranı (%)	İstihdam Oranı (%)
2013	ERKEK	ERKEK	ERKEK	ERKEK
15-19	35,3	15,9	-	29,7
20-24	72,7	17,6	-	59,9
Toplam	51,9	17	-	43,1
2013	KADIN	KADIN	KADIN	KADIN
15-19	16,6	17,5	-	13,7
20-24	39,5	23,9	-	30
Toplam	27,5	21,9	-	21,5
2012	ERKEK	ERKEK	ERKEK	ERKEK
15-19	34,6	14,9	-	29,5
20-24	70,7	17,1	-	58,6
Toplam	50,8	10,3	-	42,5
2012	KADIN	KADIN	KADIN	KADIN
15-19	15,8	14,9	-	13,4
20-24	36,7	22,2	-	28,6
Toplam	25,9	19,9	-	20,7
2011	ERKEK	ERKEK	ERKEK	ERKEK
15-19	35,8	15,9	18,9	30,1

20-24	72,9	17,8	19,6	59,9
Toplam	52,3	17,1	19,4	43,4
2011	KADIN	KADIN	KADIN	KADIN
15-19	17	15,5	25,3	14,4
20-24	37,1	23,3	29,1	28,5
Toplam	26,8	20,7	28,1	21,2
2010	ERKEK	ERKEK	ERKEK	ERKEK
15-19	35,6	19	22,3	28,8
20-24	71,6	22,4	24,5	55,6
Toplam	50,9	21	23,7	40,2
2010	KADIN	KADIN	KADIN	KADIN
15-19	17	18,5	28,7	13,8
20-24	36	25,2	31,5	26,9
Toplam	26,3	23	30,7	20,3
2009	ERKEK	ERKEK	ERKEK	ERKEK
15-19	37	24,2	28,2	28
20-24	72,3	26,2	28,5	53,4
Toplam	52,2	25,4	28,4	39
2009	KADIN	KADIN	KADIN	KADIN
15-19	17,3	22,2	33	13,5
20-24	34,5	26,5	32,8	25,3
Toplam	25,8	25	32,9	19,3

Kaynak: TÜİK (www.tuik.gov.tr)

Yıllar itibariyle Türkiye’de genç işsizliği oranları incelendiğinde 2013 yılı oranı diğer yıllara göre düşük olmakla birlikte genel olarak genç işsizliği oranının yüksek olduğu görülmektedir. İşgücü piyasası verileri incelendiğinde Türkiye’de işsizliğin en çok gençler arasında yaygın bir niteliğe sahip olduğu ve genç işsizliğinin yetişkin işsizliğinin iki katı şeklinde ortaya çıktığı da görülmektedir (TÜİK,2013). Diğer yandan gençler arasında da cinsiyete göre farklılıklar yaşandığı, genç kadınların, genç erkeklere göre daha dezavant bir durum sergiledikleri görülmektedir.

Sosyal dışlanma süreçlerinin analizi için işgücü piyasası yapısının iyi anlaşılması önemli olduğu ifade edilmektedir. Bu bağlamda, işgücü piyasasında yapısal işsizliğin varlığının, işgücü piyasasına ilk defa girmek isteyen gençler için sosyal dışlanma sürecin daha fazla artıran bir unsur olacağı belirtilmektedir. Diğer yandan mevcut çalışan gencin kalması ise hem bireye hem de ekonomiye maliyet yükleyerek, olumsuz yansıyarak, sos dışlanmayı artırıcı etkide bulunacaktır (Erol,2013:17)

İşsizliğin, işsiz gençler açısından önemli bir sosyal dışlanmışlık doğurduğu bilinmektedir. İşsiz olmak kişinin kendisine olan güvenini zedeleyeceği gibi topluma olan aidiyet duygusunu da zedeleyecektir (Gündoğan ve Biçerli, 2004:201). Özellikle uzun süre işsizliğin en çok etkilediği gruplar arasında gençler yer almaktadır. Gençler için işsizlik, iş gelirden dışlanmaya neden olmanın yanı sıra sosyal kimlikten dışlanmaya da neden olmaktadır (Sapançalı,2003:146). Sosyal ilişkilerinden, sosyal yaşamın uyarılarından ve sosyal çevreyle bağlarından kopan gençler güvensizlik, gerginlik, sıkılmışlık duyguları yaşayarak depresyona girebilir ve daha da toplum dışına itilebilir (Şenol,2010:84). Gerek çalışma hayatının gerekse sosyal yaşamın dışında kalarak çok boyutlu bir sosyal dışlanma sürecine giren genç işsizler, uyuşturucu, madde bağımlılığı gibi kötü alışkanlıklara ve suu yönelebilmektedirler.

Sonuç olarak çoğunlukla yoksullukla birleşerek sosyal dışlanma kısır döngüsüne neden olan işgücü piyasasından dışlanma, ekonomik, sosyal ve psikolojik bakımdan ger toplumsal bütünün dışına itmektedir (Sapancalı,2003:145-146).

Diğer yandan işgücü piyasası içinde de sosyal dışlanma yaşayan gençler bulunmaktadır. Sağlam, güvencesi olmayan, eğreti istihdam ile çalışan yoksulların artışı işgücü piyasası içinde de dışlanma yaşandığını göstermektedir. İşgücü piyasalarının form ve enformel olarak ikiye ayrılması, geçici istihdam biçimlerini içeren standart dışı yeni istihdam şekillerinin ortaya çıkışı, ücretlerin ve sosyal hakların esnekleştirilerek geriletildi yapının dünya çapında yaygınlık kazanması, dışlanmanın işgücü piyasalarının içinde de ortaya çıkmasına neden olmuştur (Sapancalı,2003:149).

Nitekim ILO'nun Gençler İçin Küresel İstihdam Eğilimleri Raporu'na (2013) göre özellikle gelişmekte olan ülkelerde istihdam olanağı bulan gençlerin istihdam yapısına bakıldığında, işgücü piyasalarında sosyal korumadan mahrum, düzensiz işlerde, düşük ücretlerle ve enformel sektörlerde istihdam olanağı bulabildikleri görülmektedir. Ayrıca, gençlerin istihdam durumları ve çalışan yoksullar çerçevesinde, insana yakışır işlerin eksikliğini ciddi şekilde yaşadıkları belirtilmiştir. Gelişmekte olan ülkelerde gençlerin büyük bölümü düzensiz istihdam biçimlerinde, bireysel becerilerinin ve niteliklerinin altında istih edilmektedirler (ILO,2013:1-2).

Günümüzde tüm ülkelerin en önemli ekonomik ve sosyal sorunlarından biri olan dışı ekonomi ve kayıt dışı istihdam, ülkemiz açısından da ciddi bir sorun alanını oluşturmaktadır. Eğreti, korunmasız ve güvencesiz istihdamın önemli bir görünümünü oluşturan kayıt dışı istihdam ile işsizlik ve yoksulluk arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Kayıt dışı istihdamda yer alan gençler güvencesiz ve korumasız olarak çalışmakta, sosyal dışlanmayı ise hem gelir hem de ilişkiler açısından iki yönlü olarak yaşamaktadırlar. Sapancalı (2003:163), kayıt dışı istihdamda yer alanların ücret gelirleri yaşanan önemli gerilemenin, bireyleri çalışıyor olmalarına rağmen yoksullaştırdığı düşüncesinden yola çıkarak, insanların çalıştıkları halde toplumsal sistemin de dışında kaldığını ifade etmektedir. İlişkiler boyutunu ise, düzensiz ve güvencesiz bir işte çalışarak aile ve toplumsal ilişki bağlarının zayıflayacağı, bu suretle sosyal dışlanma yaşayacaklar şeklinde açıklamaktadır.

Sonuç olarak, istihdam ediliyor olmak, her zaman dışlanmayı engelleyici bir durum olarak görülmemelidir. Ekonomik ve sosyal dışlanmayı önleyecek nitelikte bir istihdam sö konusu olmadığı sürece bireyler dışlanma süreci içine gireceklerdir. Bu bağlamda, insan onuruna yakışır nitelikte bir işte, düzenli gelire ve sosyal haklara sahip olarak çalışmak istihdamdan dışlanmayı önleyici nitelik taşımaktadır (Yıldız,2007:12).

4. GENÇLERİN İŞGÜCÜ PİYASASINDA YAŞADIĞI SOSYAL DIŞLANMA İL MÜCADELE

Sosyal dışlanma ve yoksullukla mücadele çerçevesinde gençlere yönelik geliştir politika ve çözümlerde, gençlerin sosyal dışlanma ve yoksullukla karşılaşmalarını engelle politikalar ve riskle daha fazla karşılaşma ihtimali olan dezavantajlı genç grupların (genç madde bağımlıları, genç işsizler, genç suçlular gibi) özel ihtiyaçlarına ilişkin politika üretmek üzere iki ana yaklaşım üzerinden hareket edildiği görülmektedir (Yurttagüler,2008 51).

Genç nüfus bir ülkenin dinamik ve üretkenliği açısından büyük öneme sahiptir. C istihdamını artırmak ve genç işsizliğini azaltmak için uygulanacak politikalar kamu müdal karakterine sahiptir (Özaydın, 2013: 122-123). Dünya geneline bakıldığında zaman genç istihdamının ve işsizliğinin bütün bölgeler açısından önemli bir sorun olduğu görülür. Dür üzerinde görülen işsizlik oranlarının yarısına yakını genç işsizliğin oluşturduğu bir ortam

işgücü piyasalarında gençleri desteklemeye yönelik politikaların geliştirilmesi bir zorunluluk haline almıştır. Durum Türkiye içinde farklı değildir. İşsizliğin en çok gençler arasında yaygın bir nitelikte olduğu ve yetişkin işsizliğinin iki katı şeklinde seyrettiği görülür (Özaydın 2013: 128). Avrupa Birliğinde sosyal dışlanma doğrudan işgücü piyasası ile ilişkilendirilmiştir. Doğrudan AB de gençlerin sosyal dışlanma ve yoksulluktan korunması için genç işsizlik mücadelesinin üzerinde durmaktadır.

Sosyal dışlanma ile mücadele, yoksulluk ve işsizlikle mücadele ile eş anlamlı görülmektedir. Sosyal dışlanma ile mücadelede işgücü piyasasına ilişkin politikalar, uygun yaratmak, istihdam edilebilirlik, temel eğitim ve mesleki eğitim programları çerçevesinde değerlendirilmektedir (Sapancalı,2003). Bu doğrultuda genç nüfusun temel sosyal dışlanma alanı olan işgücü piyasasından dışlanma için belirli mücadele yöntemleri kullanılmaktadır. Bunlar; “aktif işgücü piyasası politikaları uygulamak”, “sosyal güvenlik sisteminin güçlendirilmesi ve kapsamının genişletilmesi”, “sosyal yardımların çoğaltılması” şeklinde (Tartanoğlu, 2013: 280). Gençlerin işgücü piyasasında daha fazla yer almalarının sağlanması ve genç istihdamının insana yakışır hale getirilmesi, AB’nin ekonomik ve sosyal hedefleri arasında yer aldığı gibi Türkiye işgücü piyasasının da ana hedefleri arasında yer almaktadır (Emirgil,2014:396). Bu kapsamda uygulanan aktif işgücü piyasası politikaları; işgücüne yönelik olarak arz ve talep arasındaki uyumun sağlanması, işgücünün niteliğini arttırmaya yönelik olarak eğitim, kamu yararı gözeterek çalışma, girişimcilik ve istihdam sübvansiyonlarından oluşmaktadır. Aktif işgücü politikalarının temelinde iki işlevi bulunması ilk olarak işgücü piyasasında oluşan talepleri karşılamak ve diğeri de işgücü arzı ve talep arasındaki eşleşmelere yönelik sorunları azaltmaktır. Ülkemizde uygulanan genç işsizlik mücadelesi aktif işgücü piyasası politikaları ile genç işsizlerin istihdama kazandırılmasına dolayısıyla da işsizlikten dolayı karşılaşılabilecekleri sosyal dışlanmanın önüne geçilmesi hedeflenmektedir. Aktif işgücü piyasası politikaları açısından “Ulusal İstihdam Stratejisi F” oluşturmak bu açıdan atılmış en önemli adımlardan birini oluşturmaktadır. Diğer bir çalışma ise ülkemizdeki eğitim sistemi ile işgücü piyasası arasındaki uyumsuzluğun giderilmesini istihdam ve mesleki eğitim ilişkisinin güçlendirilmesi eylem planı, mesleki ve teknik eğitim piyasasının ihtiyaçlarına yönelik olarak düzenlenmesini, hayat boyu öğrenme süreci ile aktif işgücü piyasası politikalarının etkin olarak uygulanması, mesleksizlik sorununun aşılması kamu kurum ve kuruluşları ile özel sektör arasında bir işbirliği tahsis edilerek koordinasyonu sağlanmasıdır. Genç işsizliğin önüne geçilmesi adına bir diğer uygulamada 2010 yılında İŞKUR koordinatörlüğünde ilgili bakanlıklar, kamu kurumları, sivil toplum örgütleri, sendikalar ve akademisyenlerden oluşan bir ulusal teknik ekiple birlikte “Ulusal Gençlik İstihdam Eylem Planıdır”. UMEM “Beceri 10” projesi ise İŞKUR’un sanayi sektöründe daha fazla kişiyi motive etmek ve iş sahibi yapmak için Milli Eğitim Bakanlığı ve TOBB-ETÜ işbirliği ile hazırlanmıştır. İş tarafından uygulanan bir diğer uygulamada “İş ve Meslek Danışmanlığı” hizmetlerinin yaygınlaştırılmasıdır. İş ve meslek danışmanlığı hizmetleri yoluyla, kişilerin özellikleri ile mesleklerin ve işin gerektirdiği nitelik ve şartlar karşılaştırılarak, bireyin istek ve durumuna uygun iş ve mesleği seçmesi, seçilen meslekle ilgili eğitim olanaklarından yararlanması, yerleştirilmesi, işe uyumunun sağlanması ile ilgili sorunların çözümüne sistemli olarak yaklaşılmaktadır (Özaydın, 2013: 135-140). Bu çalışmalar ve uygulamaların, gençlerin işgücü piyasası ile ilgili yaşadıkları sosyal dışlanma sorununu çözmeye etkili olacağı kesindir.

Ancak belirtmek gerekir ki Türkiye’de eğitim ve istihdam alanında birçok sorunu bulunan gençlerle ilgili doğrudan yasal düzenlemelerin bulunmaması sosyal dışlanmayı oluşturan nedenler arasında sayılabilir. 4857 Sayılı İş Kanunu, gençleri işin düzenlenmesi, iş sağlığı ve güvenliği konularında ele almaktadır. İstihdamı teşvik etmek amacıyla ise Türkiye’de ilk defa 2008 yılında ekonomik krizin etkilerini azaltacak hukuki düzenlemeye gidilmiştir. Gençlerin istihdamını teşvik edici ve koruyucu önlemlere yer veren istihdam planlarına yönelik aktif işgücü programlarının artırılması, meslek eğitim faaliyetlerinin

genişletilmesi, lise ve üstü eğitim almış gençlerin stajyer olarak istihdam edilmesini kolaylaştırılmasını kapsamaktadır (Emirgil,2014:399).

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılayamaması, toplumla bağlarının zayıflaması v hatta kopmasına neden olan sosyal dışlanma, ekonomik, sosyal, siyasal boyutları olan b süreci ifade etmektedir. Sosyal dışlanmanın en belirgin biçimi ekonomik alanda kendisini göstermektedir. Ekonomik dışlanma olarak ifade edilen bu sosyal dışlanma biçimi ise işg piyasalarında kendini yeniden üretmekte ve beraberinde diğer alanlardan da dışlanmayı getirmektedir. Nitekim sosyal dışlanmaya yönelik çalışmalarda sosyal dışlanmanın doğru işgücü piyasası ile ilişkilendirildiği görülmektedir.

İşgücü piyasalarından dışlanma, bireyin çalışma hayatından, tüketimden, sosya yaşantıdan dışlanmasına neden olmaktadır. İşgücü piyasasında dezavantajlı gruplar ara yer alan gençler, sosyal dışlanma yaşayan başlıca gruplar arasında yer almaktadır. Türkiye'de gençlerin, ülkenin ulusal insan gelişme süreçlerine, sosyal ve siyasal yaşama önemli ölçüde katılmadıkları ifade edilmektedir. Bu katılım yetersizliğinin başlıca nedeni arasında işgücü piyasasından dışlanma suretiyle ekonomik dışlanma yer almaktadır.

Gençlerin işgücü piyasalarından dışlanması sonucu ortaya çıkabilecek bazı son gelirsizlik ve beraberinde tüketimden dışlanma ve daha ileri boyutlarda yoksulluktur. Sos dışlanmanın birçok durumda yoksullukla ele alınması da bu durumun ciddiyetini ortaya koymaktadır. Gençlerle başlayacak olan işgücü piyasalarından dışlanma ve yoksulluğun ilerleyen zaman içinde toplumun bütününe yayılması kaçınılmazdır. Bunun önüne geçme gençlerin işgücü piyasalarına kazandırılması ve bu yönde adımlar atılması önem arz etmektedir. Gençlerin işgücü piyasası ihtiyaçlarına yönelik eğitilmeleri, aktif işgücü piyası politikalarının etkin şekilde uygulanması gerekmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde toplumun bütün taraflarına düşen sorumluluklar bulunmaktadır. Kamu kurumları, özel sel sivil toplum kuruluşları gibi kurumlar arasında oluşturulacak işbirliği aktif işgücü piyası politikalarının uygulanması, sonuçların izlenmesi ve geliştirilmesi bakımından yarar sağl olacaktır. Literatürde sosyal dışlanmanın yoksulluğu da kapsayan daha geniş bir kavram olduğu belirtilmekle birlikte genellikle iki durum birlikte görülür. Yoksulluğun ve sosyal dışlanmanın önlenmesi için bireylere asgari düzeyde bir gelir sağlanmasının gerekliliği sıklıkla tartışılan bir konu haline gelmiştir. Asgari gelir sağlayacak şekilde işgücü piyasas dâhil olamayan gençlerin aynı zamanda sosyal güvenlik şemsiyesinin de dışında kalacak ve hem ailelerine hem de topluma karşı ekonomik yük olacakları söylenebilir. Bunun sonucunda yaşanacak özgüven kaybı ve başarısızlık hissi toplumun temel dinamiklerini sarsabilecek, işgücü piyasalarından dışlanma ile başlayan süreç toplumun diğer kurumlarından, toplumsal yaşamın diğer tüm safhalarından da dışlanma şeklinde kendin gösterebilecektir. Bunun önüne geçebilmek için eğitim sistemi içinde işgücü piyasalarını ihtiyaçlarına yönelik bir düzenleme yapılması, toplum içindeki sosyal taraflar arasında bu yönelik bir koordinasyon sağlanması önemlidir. Ayrıca hem kişisel anlamda hem gençler ailelerine yönelik verilecek danışmanlık hizmetleri, işgücü piyasaları açısından gençlerin doğru yönlendirilmesini sağlayacağı gibi, işgücü piyasalarından dışlanmaya maruz kalan gençlerin tekrar özgüvenlerini kazanmalarını sağlayarak, işgücü piyasalarına katılmalarını kolaylaştıracaktır.

Etkin ve uygulanabilir politikaların oluşturulabilmesi için Türkiye'nin genel olarak kendine özgü sosyal, ekonomik, kültürel ve demografik özeld ise işgücü yapısının özelliklerinden hareket edilmesi önem taşımaktadır. Örneğin aktif işgücü piyasası ve eğitim politikalarının işgücü piyasasına yeni girenler için farklı bir içerikte hazırlanması gerekmektedir. Diğer yandan sosyal dışlanma ve yoksullukla mücadele alanında üretilen politikalarda ihtiyaç odaklı bir yaklaşım benimsenmesi, gençlerin sorunlarına bütüncül bir

bakış açısının gelişmesini de sağlayacaktır. Gençlerin ihtiyaçlarına göre hazırlanmış özgü istihdam politikalarının belirlenmesi, gelir getiren ve düzgün bir iş sahibi olmalarını sağla belirgin bir istihdam stratejisi uygulamak, sosyal dışlanma ile mücadele açısından yarar sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Adaman, Fikret, Çağlar Keyder (2006), *Türkiye'de Büyük Kentlerin Gecekondu ve Çöküntü Mahallelerinde Yaşanan Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma*, Avrupa Komisyonu, Sosyal Dışlanma ile Mücadelede Mahalli Topluluk Eylem Programı 2002-2006

Aile Araştırma Kurumu (1997) Türk Ailesinde Adölesanların Sorunları, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara

Baran, Aylin Görgün (2013), "Genç ve Gençlik: Sosyolojik Bakış", *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, Yıl 1, Cilt 1, Sayı 1

Çakır, Özlem (2002), "Sosyal Dışlanma", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 3, ss. 83-104.

Dominelli, L. (1999), "Neo-Liberalism, Social Exclusion and Welfare Clients in a Global Economy", *International Journal Of Social Welfare*, Vol:8 ss: 14-22

Emirgil, Burak Faik (2014), "Gençlere Yönelik Sosyal Politikalar", *Sosyal Politika* içinde, Editörler: Aysen Tokol ve Yusuf Alper, 5. Baskı, Dora Basım, Bursa,

Erdoğan, S. (2004), "Sosyal Politikada "Avrupalı" Bir Kavram: Sosyal Dışlanma", *Çalışma Ortamı Dergisi*, Temmuz-Ağustos, Sayı:75

Erol, Sevgi Işık (2013), "İşsizliğin Sosyal Dışlanma Üzerindeki Etkisi", *TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, Ağustos-Kasım 2012 / Şubat 2013, Cilt: 24 Sayı: 3-4-5

Gençlik ve Spor Bakanlığı (2013), Gençlik Araştırmaları Çalıştayı, Editörler: Levent Eraslan, Mehmet Bulut, Ankara

Güler, M.A. (2010), Genç Nüfusta Nüfusta Sosyal Dışlanma
https://www.academia.edu/5020595/Genc_Nufusta_Sosyal_Dislanma , Erişim tarihi 20.03.14.

Gündoğan, Naci, M.Kemal BİÇERLİ (2004). *Çalışma Ekonomisi*, Eskişehir: T.C Anadolu Üniversitesi Yayın No: 1465.

ILO (2013) Global Employment Trends For Youth 2013, A Generation At Risk, Geneva,
www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---.../wcms_202326.pdf

Room, G. (1999), "Social Exclusion, Solidarity and the Challenge of Globalisation", *International Journal Of Social Welfare*, Vol:8, ss:166-174

Short, Clare (1999), "Poverty Eradication and Social Integration: The Position of the UK", *International Social Science Journal*, Cilt:51, Sayı:162 ss: 467-473

Sapancalı, Faruk (2005), "Avrupa Birliği'nde Sosyal Dışlanma Sorunu ve Mücadele Yöntemleri", *Çalışma ve Toplum*, 2005/3, ss: 51-106

Sapancalı, Faruk (2003), *Sosyal Dışlanma*, Dokuz Eylül Yayınları, İzmir

Şahin, Tijen (2009), *Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk İlişkisi*, T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Ankara

Şenol, Esin (2010). *İşsizliğin Sosyal Dışlanma Üzerindeki Etkileri*, Yayımlanmamış Doktora Tezi,

Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Tartanoğlu, Şafak (2013), "Sosyal Dışlanma", *Sosyal Politika* içinde, Editörler: Aysen Tokol ve Yusuf Alper, 4. Baskı, Dora Basım, Bursa
- Tartanoğlu, Şafak (2014), "Sosyal Dışlanma", *Sosyal Politika* içinde, Editörler: Aysen Tokol ve Yusuf Alper, 5. Baskı, Dora Basım, Bursa, ss: 270-282.
- Tokol, A. (2012), "Sosyal Dışlanma-Ayrımcılık", *Sosyal Politika*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları
- TÜİK (2013), İşgücü İstatistikleri, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/isgucuapp/isgucu.zul>, Erişim (27.11.2013)
- Özaydın, Mehmet Merve (2013), "Genç İşsizlikle Mücadelede Aktif İşgücü Piyasası Politikalarının Rolü ve Önemi", *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, Yıl 1, Cilt 1, Sayı 2, 2013.
- Yıldız, Uğur Burç (2007) "Avrupa Birliği'nde İşsizlik ve Sosyal Dışlanma", *Pusulâ*, S. 31, s. 11-16.
- Yurttagüler, L., A.Kurtaran Akyüz, Y.Nemutlu, G.Uran, Ş.Yentürk (2008), İstanbul Gençliği:STK Üyeliği Bir Fark Yaratıyor mu?, <http://genclik.bilgi.edu.tr/Default.asp?pageID=5>
- Yurttagüler, L. (2007), "Sosyal Dışlanma ve Gençlik", *Üniversite Gençliği ve Sosyal Haklar*, http://abmuzakere.bilgi.edu.tr/docs/3.3.genclikvesosyalhaklar_tıklayınız_2.pdf
- Yücesan Özdemir, G. (2007). "Sosyal Dışlanma" Kavramı Masum Değildir: İnsandılaşmanın Reddi ve İnsanlaşmaya Dair, *TES-İŞ Dergisi*, Haziran, ss:100-103.
- UN (2012), Youth Employment: Youth Perspectives on the Pursuit of Decent Work in Changing Times. <http://www.un.org/esa/socdev/unyin/documents/wyr11/summaryreport.pdf>
- Warren, Jon (2005). "Disabled People, the State and Employment: Historical Lessons and Welfare Policy", (Eds. A. Roulstone and C. Barnes), *Working Futures? Disabled People, Policy and Social inclusion*. Bristol: The Policy Press.
- World Bank (2007), World development report 2007: Development and the next, Washington, DC: World Bank.

